

A svájci Jura kanton harca az autonómiáért – erdélyi szemmel

Kevés olyan érdekes olvasmány, mi több, az utódállamok kisebbségi politikai számára hasznos és tanulságos könyv jelent meg manapság, mint *A svájci Jura kanton autonómiája, harca az önrendelkezésért* című kötet. Az Erdélyi Szövetség kiadásában 2022-ben megjelent könyv szerkesztői dr. Hévízi Józsa és B. Szabó Péter, az eredeti francia nyelvű *Au service du dialogue interjurassien* című művet Tolnay István, a Partiumi Keresztény Egyetem ny. tanára fordította.

Miért ajánlom kézikönyvként, mindennapi olvasmányként e kötetet az önrendelkezési törekvéseket célként meghatározó kisebbségi politikusok számára? Mert nem csupán betekintést enged a svájci demokrácia és föderalizmus gyakorlati működésébe, de tanulságként szolgál, hogy a nemzedékeken át terebélyesedő Jura-kérdés, sokszor az erőszakosságba tartó küzdelem a tartomány autonómiáért, idővel békésen és demokratikusan is megoldható – minden érintett javára.

A Jura-hegység vidékén élő, 150 ezer lelket számláló francia nyelvű népesség egy része az 1815. évi bécsi kongresszus határozata alapján Svájchoz, a német nyelvű Bern kanton közigazgatási kötelékébe került. A kisebbségi népcsoportok radikális szervezetei az 1970-

es években többnyire merényletekkel, gyűjtogatásokkal akarták kikényszeríteni az autonómiát, mire Bern rendőri túlkapásokkal, szakmai megtorló intézkedésekkel válaszolt. A „parázs éveket” követően győzött a józan ész, és konszenzusteremtő tárgyalássorozat, valamint népszavazások útján napjainkra létrejöhett, létrejött a francia nyelvű lakosság számára az önálló Jura kanton, az autonóm státusszal, saját címerrel rendelkező Berni Jura (fr. Jura Bernois).

Milyen tanulságot vonhatunk le a közelmúlt svájci példájából? Jómagam közel fél évszázados rádiós-tévé-újságírói munkásságom során többnyire az erdélyi magyarság közéleti eseményeit, politikai történéseit követtem nyomon interjúkban, riportokban, dokumentumfilmekben. 1992 őszén a Magyar Televízió Chrudinák Alajos által szerkesztett *Panoráma* című műsorát tudósítottam a kolozsvári Szent Mihály-templomból, ahol az akkori egyetlen magyar közképviseleti és érdekvédelmi szervezet, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség tagjai egy emberként felesküdték az erdélyi autonómiatörekvések képviselőjére. A romániai rendszerváltás után három évbe telt, míg az erdélyi magyar politikában felálltak a „frontvonalak”. Egyesek a

kisebbségi jogokban és a román közigazgatási rendszerbe való beépülésben gondolkodtak, mások viszont úgy vélték, hogy a jövőt nem szabad aprópénzre váltani, és az önrendelkezés, az autonómia fontosságát hangsúlyozták. Ebben a kontextusban került sor a *Kolozsvári nyilatkozat* elfogadására, mely egyben az erdélyi magyar nemzeti oldal zászlóbontását is jelentette.

A 31 esztendeje elfogadott Kolozsvári Nyilatkozat határozottan és egyértelműen megfogalmazta a stratégiai célt: a belső önrendelkezés elvén alapuló közösségi autonómiák megteremtését és működtetését mint egyetlen olyan közösségi megoldást, ami hosszú távon garanciát jelenthet a romániai magyarok közösségként való megmaradására a szülőföldjén. Noha az autonómia mint jövőkép sokáig fontos helyet foglalt el az RMDSZ diskurzusában, az is tény, hogy kellő részletességgel és körültekintéssel soha nem került kidolgozásra úgy, hogy akár a tagság támogatásának, akár a román többség vagy a nemzetközi közvélemény általi elfogadottságának kérdése szóba jöhessen. És miközben az érdekvédelmi szövetség az autonómiához fűződő diffúz várakozásokat fenntartotta az erdélyi magyarságban, a gyakorlatban mindinkább a saját prioritását: a hatalomban, a kormányban való részvételt helyezte előtérbe. Ennek egyenes következményeként a nemzeti kataszter és az általános és titkos belső választások elszabotálásával, a belső demokrácia elsorvasztásával az erdélyi magyar közösségen belül újraépítette az egypártrendszert.

A Fidesz és az RMDSZ az elmúlt öt esztendőben „kibékült”, és ismét áramlanak a magyarországi közpénzek az

RMDSZ és szatellit-szervezetei felé. Egyházi ingatlanokat, templomokat újítanak fel, magyar nyelvű óvodákat létesítenek, főként a szórványban, de jut pénz székelyföldi jégpályák és futballstadionok építésére is. A magyar állam megnyitotta az érvényesülés csatornáit az erdélyi magyarok számára, de olyan formában, hogy akik bekerülnek ezekbe a pozíciókba, úgy, hogy nem adták fel romániai egzisztenciájukat, nagyon hamar betagozódtak a Fidesz össznemzeti narratívájába, ami nehezen értelmezhető másként, mint hogy az események alakításában nem az erdélyi magyar egzisztencia közép- és hosszú távú jövője, hanem a rövid távú budapesti érdekek a mérvadók.

Az erdélyi autonómiatörekvések elhalványulásában jelzésértékű az idei Székely Szabadság Napja. Az évek során március 10-én Marosvásárhelyen a székely vértanúk emlékművénél több ezer résztvevővel megtartott ünnep-

ségen az idén csupán néhány százan jelentek meg. Az RMDSZ egyetlen vezetője sem volt ott. A rendezvényen elhangzott, hogy az elmúlt 30 esztendőben az erdélyi magyar közösség elvesztette lélekszámának közel 40 százalékát. A szónokok felrötták az erdélyi magyar politikát uraló szövetségeknek, hogy az idők során a közösség valamennyi fontos közéleti, közösségi követeléséről lemondott, nincs szó a Székelyföld autonómiájáról, a román állam által az erdélyi adófizetők pénzén fenntartott önálló magyar egyetemről, a Marosvásárhelyi Orvosi- és Gyógyszerészeti Egyetem önálló magyar tagozatáról, nyelv- és szimbólumhasználati jogokról.

Emlékszem a 2000-es évek közepe táján Szovátafürdő konferenciaközpontjában, külföldi részvevők jelenlétében megtartott autonómiatanácskozásra. A Svájc-ból jött szocialista parlamenti képviselő, Andreas Gross előadása után az egyik erdélyi képviselő feltette neki a kérdést: önnek mi a véleménye, mi itt Erdélyben meg tudjuk valósítani az autonómiát? Gross rövid és velős válasza így hangzott: *You can do it!* (Meg tudják csinálni!) Hát erre az elmúlt három évtized kevés volt.

Ugyanakkor az is tény, hogy Jura népének szerencséje volt a szeren-

csétlenségben. Mert miként B. Szabó Péter – aki a „prágai tavasz” politikai menekültjeként telepedett le Svájcban és fejtett ki az elmúlt évek során jelentős közéleti-irodalmi tevékenységet – e kötetben közölt írásában rámutat arra, hogy Jura népe mint szerencsét könyvelheti el, hogy Bern egy erősen föderalista szövetségi állam kantonja lett, amely 1848 óta mint Európa első demokráciája állandósult. Ez a szerencse nem jutott ki sem a katalánoknak Spanyolországban, sem a skótoknak és északíreknek az Egyesült Királyságban, sem az erdélyi magyaroknak Romániában. Mindannyian centralista monarchiában találták magukat, amelyek alkotmányában nem jut hely a regionális autonómiáknak. Hogy mi a teendő? Bízunk a mexikói közmondásban. *La esperanza muero al ultimo!*

Csáky Zoltán

Ui.: Már pontot tettem írásom végére, amikor 2023. március 18-án Székelykeresztúron megtartotta első országos küldöttgyűlését az Erdélyi Magyar Szövetség. A Zakariás Zoltán vezette párt alapító dokumentumában hűséget ígért az önrendelkezés ügyéhez.